

Arto Tiihonen

Urheilu kertomuksena

**Jyväskylän yliopisto
Liikunnan sosiaalitieteiden laitos
Liikuntasosiologian tutkielma
1990**

URHEILU KERTOMUKSENA

TIIVISTELMÄ

Tutkielman tarkoitukset olivat moninaiset: halusin muistelutyön metodia hyväksikäyttäen kirjoittaa näkyviin oman urheilu-urani mieleenpainuvimpia kokemuksia. Toinen pyrkimykseni oli analysoida sekä omia urheilijan kokemuksia että sitä kulttuurista ja yhteiskunnallista ajanjaksoa, jossa silloin elettiin. Kolmantena tavoitteena yritin löytää mikrososiologisten kokemusten yhteisö- ja kulttuuritasoista, jopa makrososiologista tulkintaa.

Tutkielma koostuu omaan kokemukseen perustuvista kertomuksista ja niiden analyseista. Olen käsitellyt tutkielmassa lapsuuden ensimmäistä urheilukokemusta, leikkimuistoja, urheilullistumisen prosessia, suorituksen rajakokemuksia, jalkapalloilijoiden alakulttuuria, katsomokulttuuria, peliteoriaa ja urheilun kaunokirjallisuutta. Tarkoituksena oli valottaa urheilemisen eri puolia, urheilua eri ikäisenä, sen riemullisia ja surullisia ilmiöitä.

Tutkielma oli yhtä aikaa sekä empiirinen että teoreettinen. Sen vuoksi tulokset eivät ole yksinkertaisesti ilmaistavissa, tutkielma avautuu eri lukijoille eri tavoin. Tutkielman tekijälle se osoitti ja opetti, että muistelutyöllä saa esiin paljon unohdettuja ja pinnan alle painuneita asioita ja tunteita, joita muilla tavoin - ehkä elämäkertatekniikkaa lukuunottamatta - ei saada tutkimuksen materiaaliksi. Se myös opetti huomaamaan aiheen hallinnan tärkeyden: analyysi ei onnistu ilman riittävää tiedollista ja teoreettista tuntemusta kohteesta. Tutkielman perusteella urheilu on januskasvoinen ilmiö: se sisältää viehätysvoimaa ja arkisten rajojen ylitystä, mutta myös kurinalaisuutta ja tosikkomaista kilpailullisuutta. Se on leikkiä ja työtä. Urheilija kokee tämän kaksinaisuuden monin tavoin myös urheilemisen ulkopuolella, koska urheilussa opitut mallit elävät myös urheilun ulkopuolella - urheilu on elämää, se on yhteiskunta, kuten Umberto Eco totesi.

SISÄLLYSLUETTELO:

1. PROLOGI.....	4
Retki urheilemisen epätodellisuuteen	4
2. ESIPUHE.....	14
Liikuntasosiologiaa ja sosiaalihistoriaa.....	14
Tutkielman taustaa.....	14
Tutkielman sisällöstä ja rakenteesta.....	15
Urheilu kertomuksena.....	15
Tulkinnan tasoista.....	16
Sillä sipuli.....	17
3. MINÄ - URHEILIJA?	
- URHEILUKOKEMUKSESTA URHEILIJAIDENTITEETTIIN.....	19
Urheilukokemus.....	19
Kokemuksellisuudesta.....	21
Urheilu- ja liikuntakokemuksista.....	22
Kokemuksen analysointi - urheilijaminän synty.....	24
4. LEIKIN AIKA.....	28
Lapsuuteni leikit.....	28
4.1. LEIKKITEORIAA.....	30
Leikkien luonteesta ja luokittelusta.....	30
Huizingan luonnehdinta.....	30
Callois'n luokitus.....	31
Spontaanit, informaalit ja organisoidut pelit.....	33
Leikkien tarkoituksesta.....	34
Enkulturaatiota ja sosialisatiota.....	35
Satiiria ja innovaatiota.....	37
Leikki kokemuksena.....	39
Leikki virtauksena.....	39
4.2. LEIKIN TULKINTAA.....	40
Leikin konteksti ja teksti.....	40
Leikkipaikat ja -kaverit.....	41
Kulttuurinen tausta.....	41
Työleikit sosiaalistajina.....	42
Mäenlasku ja vesileikit - virtauskokemuksia.....	43
Pihaleikit informaaleina peleinä ja kekseliäisyyden kenttinä.....	44
Urheiluleikit - viehätystä ja vaikerrusta.....	45
Ihmissuhdeleikit - parodiaa?.....	46
Mielikuvitusleikit identiteettityötä ja luontoliikuntaa.....	47
4.3. LEIKIN LOPPU VAI LEIKIN ALKU?.....	48
Leikki ja tosi.....	48
Uudet pelit ja leikit - leikkipelit.....	49

5. URHEILUN YTIMESTÄ URHEILEMISEN RAJOILLE.....	52
5.1. URHEILULLISTUMISEN PROSESSI.....	52
Merkintöjä 1970-1973.....	52
Merkintöjen tulkintaa.....	52
Kylästä kaupunkiin.....	53
Lapsuudesta nuoruuteen.....	54
Perheestä porukoihin.....	55
Ristiriitaisia miehen malleja.....	56
Urheiluhistoriaa - kylmää ja kuumaa.....	57
Urheilullistumisen prosessi.....	60
5.2. SUORITUS - TERVEYS - RUUMIILLISUUS.....	62
Suorituksen rajalla.....	62
Uusia suhtautumistapoja - vaikeita valintoja.....	63
Suoritusurheilua ja terveysliikuntaa.....	63
Ikäkausiurheilija urheilujärjestelmässä.....	65
Lajivalinta.....	66
Lajikateus.....	67
Drop out.....	68
Suhde ruumiiseen.....	69
Suoritusurheilua-terveysliikuntaa-ruumiinkokemuksia.....	71
6. JALKAPALLO; ME, MINÄ JA NE.....	74
6.1. JALKAPALLOILIJOIDEN ALAKULTTUURI.....	74
Jalkapallomuistelua 1.	74
Tulkintaa.....	77
"Me".....	78
Jalkapalloilijan ura.....	79
Jalkapallo työnä ja juhlanä.....	80
6.2. LYHYT JALKAPALLOHISTORIA JA ELÄMÄNTAPA.....	81
Jalkapallomuistelua 2.	81
Yksilön näkökulma.....	82
Jalkapallo, elämäntapa ja tulevaisuuden valinnat.....	83
6.3. YKSIÖ JA URHEILUKONE.....	84
Jalkapallomuistelua 3.	84
Tulkintakehys.....	86
Yksiö ja urheiluorganisaatiot.....	86
Muisteluiden muistelu.....	89

7. URHEILU KULTTUURINA, TUTKIMUKSENA JA KIRJALLISUUTENA.....	90
7.1. KATSOMOKULTTUURISTA.....	90
Miksi urheilua seurataan?.....	90
Penkkiurheilija?.....	91
Ekskurssi mikkeliäiseen jalkapalloyleisöön.....	91
Selitysmalleja katsojamäärien kehitykselle.....	93
Urheilun ja jalkapallon muutokset.....	93
Historiallis-sosiologiset selittäjät.....	95
Muuttuva katsomokulttuuri ja -yleisö.....	98
7.2. JALKAPALLON VIEHÄTYS: PELIANALYYSI.....	104
Norbert Elias - näkökulmia jalkapallopeleihin.....	104
Jännityksen metsästys ja vapaa-aika.....	104
Jalkapallon kaksi historiaa.....	106
Jalkapallon figuratiivinen luonne.....	107
Nykyjalkapallon figuratiivinen analyysi.....	108
Pelitaktiikkojen kehitys 1950-luvulta 1990-luvulle.....	110
Kentän hallinta ja kohtaamisen alue.....	111
Figuraatioanalyysi: EM-kisat 1988 ja MM-kisat 1990.....	113
7.3. URHEILEVAN RUUMIIN KAUNOKIRJALLISUUTTA.....	118
Muuttuva ruumiillisuus.....	118
Romaanit ja ruumiillisuus.....	119
Sosialidemokraattinen ruumis.....	120
Ammattiurheilija ja politomaatti.....	124
Ruumiin politisointi.....	131
8. LÄHTÖKOHTIA TULEVILLE TUTKIMUKSILLE.....	135
Lähtötelineet.....	135
Tämä tutkielma.....	135
Piirteitä liikuntateoriasta ja -kulttuurista.....	136
Tutkimuksellisia viitekehyksiä.....	138
Liikuntakulttuuri liikkeessä ja liikkeissä.....	142
LÄHTEET.....	143